

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Kurtuazinė Rainerio Marijos Rilke's vienatvė

2013-04-05

ŽURNALAS: METAI

TEMA: Pažintis

AUTORIUS: Raminta Gamziukaitė

DATA: 2013-04

Kurtuazinė Rainerio Marijos Rilke's vienatvė

Raminta Gamziukaitė

Rilke, gimęs nerealybėje, gyvenimą baigė legendoje.

Claire Goll

Kiekvienas skaitytojas, o juo labiau gerbėjas, turi susikūręs savąjį Rainerį Mariją Rilke'ę. Ko verti vien jo lyrinių ciklų pavadinimai – „Duino elegijos“, „Sonetai Orfėjui“! Juose tarsi užkoduota paslaptis, o gal iš tikrųjų ji ten slypi ir ne taip jau lengvai atsiveria skaitančiajam. Versti Rilke'ę, analizuoti Rilke'ę – pavojingas užsiėmimas, nes šis poetas tiesiog skamba lyg muzika ir gali sutilpti vienoje strofoje, net eilutėje, kad ir tokioje: „wenn seine Seele Sehnsucht sang.“ Šių ir panašių sąskambių perteikti kita kalba neįmanoma ir greičiausiai nereikia, nes tai nebebus Rilke. Jo neidealizuoju ir nedemonizuoju, bet niekada nedrįščiau analizuoti. Šiame rašinyje nebus kalbama apie poeziją, o tik apie poetą, amžininkų ir tyrinėtojų taip pakylėtą, kad, rodos, ne šioje žemėje gyveno. Egonas Schwarzas priekaištauja tyrinėtojams, kalbėjusiems ir tebekalbantiems apie poetą taip, tarsi šis būtų gyvenęs nepažįstamoje planetoje, o ne visų įmanomų katastrofų, karų ir revoliucijų siaubiamoje mūsų žemėje¹. Bet ar kalti literatūrologai, jei pats poetas sugebėjo nuo viso to atsiriboti? Visą, pasak E. Schwarzo, „Prahos pranašo metaforų statinį“ („das enorme Metapherngebäude des Prager Propheten“) galima lyginti su didingu Tadž Mahalu, visiškai nefunkcionaliai stūksančiu erdvėje ir nuolat apžiūrinėjamu nieko nesuprantančių smalsuolių². Iš dalies tiesa, kad visos gyvenamojo meto pervartos bei kataklizmai Rilke's beveik nepalietė, bet tikra ir tai, kad jis pabuvojo daugelyje žemės vietų ir keitė jas itin dažnai. Ar Rilke daug keliavo? Ir taip, ir ne. Ar buvo vienišas? Tegul kiekvienas nusprendžia pats, o aš pasidalysiu su skaitytoju tuo, kas man pasirodė netikėta skaitant Wolfgango Leppmanno parašytą poeto biografiją. Tai nebus Rilke pagal Leppmanną, kaip kad gali būti Johannas Wolfgangas Goethe pagal Albertą Bielschowsky'į arba J. W. Goethe

pagal Thomą Manną. Remsimės tiesiog faktine medžiaga, kurią interpretuoti kiekvienas gali savaip.

Visose epochose būta kūrėjų, sugebančių pasirūpinti savo knygų leidimu, o šalia jų visada atsirasdavo tokių, kurie to nesugebėdavo – greta J. W. Goethe's kaip antipodas minėtinas Heinrichas von Kleistas, o Th. Manno priešingybė – R. M. Rilke, amžininkų pripažintas visiškai nepraktišku kūrėju. Su tokiu vertinimu sunku būtų nesutikti, tik įdomu, kad jam visai ir nereikėjo būti veikliam ar praktiškam, nes ir be to visi poeto reikalai susitvarkydavo su vienu ar kitu metu jo kelyje sutiktą žmonių pagalba. Poetui padėjusių asmenų sąrašas tikrai išpūdingas, visų niekaip nesuminėsi, tik nejučia kyla klausimas – kada gi vienišiaus aura apgaubtas (ar apsigaubęs) Rilke iš tikrųjų buvo vienišas? O gal visą jam skirtą šioje žemėje laiką, ir jo vienatvė – veikiau filosofinė kategorija?

Vienišas aristokratiškas *Muzot* atsiskyrėlis – daugiau mitas negu realybę atitinkantis poeto paveikslas, nors jis iš tikrųjų pasižymėjo aristokratiškomis manieromis, buvo jo gyvenime vienatvės, ir tikrai neišgalvota *Muzot* pilis. Bet atsiverskime kad ir Alfonso Nykos-Niliūno dienoraščius: „Rilke beveik raidiškai visą savo subrendusį gyvenimą buvo kur nors ir kieno nors svečias, pas ką nors ilgesniam ar trumpesniam laikui apsistojęs. Todėl jį būtų buvę galima pavadinti amžinu svečiu, o gal net ir svečiu profesionalu, neturinčiu aiškiai apibrėžtos ir nuosavos buveinės“³. Gryniausia tiesa! Ir prasidėjo tai anksti, dar studijuojant Prahoje.

1896 m. atostogų pas pusseserę Giselą dvarelyje Zalckamergute gal dar nelaikysime pradžia. Bet štai studento flirtas su Laska van Osteren ir draugystė su jos broliu Friedrichu Werneriū van Osterenu dažnai nuveda poetą į jų šeimos pilį, esančią į vakarus nuo Prahos, Veleslavine, tad laiškuose Laskai Rilke save juokais vadina „Schlosspoet“ (rūmų poetu).

Apsigyvenęs Miunchene, Rene (dar ne Raineris) Rilke mezga pažintis su tenykščiais rašytojais, kitų sričių kūrėjais – Miunchenas tuo metu garsėjo kaip menų ir menininkų bohemos miestas. Viena pažintis poetui tapo lemtinga. 1897 m. gegužę rašytojo Jakobo Wassermann'o salone jį supažindina su trisdešimt šešerių metų Lou von Salome, generolo Gustavo von Salome – iš hugenotų kilusio balto – dukra. Ji gimė ir augo Sankt Peterburge, netoli Žiemos rūmų, nuo pat jaunystės pasižymėjo įnoringu būdu ir septyniolikos išvyko studijuoti į Šveicariją. Prieš sutinkant Rene, Lou jau buvo palikusi gilų pėdsaką filosofo Friedricho Nietzsche's gyvenime, tapusi trečia svarbiausia jam moterimi po motinos ir sesers. „Ein Genie an Geist und Gemüt“ (dvasios ir jausmo genijus), taip apibūdino šią jauną moterį Nietzsche's draugas Peteris Gastas.

Ištekėjusi už daug vyresnio orientalistu Friedricho Carlo Andreaso, mėgstanti laisvę Lou nuolat bando jo pakantumą, užmegzdama vis naujas draugystes, peraugančias į romanus. Visiems jos meilės ryšiams būdinga tai, kad pasirenkamas jaunesnis partneris ir kad tik ji sprendžia, kiek intensyvus bus ryšys ir kada jis baigsis. Šioje savitoje santuokoje Lou išgyveno keturiasdešimt trejus metus, iki Andreaso mirties. Ryšiai su rašytojais ir aktorais lėmė jos knygos „Moterų paveikslai Henriko Ibseno dramose“ („Henrik Ibsens Frauengestalten“) atsiradimą 1892 m., ir štai likimas suveda ją su Rene Rilke, kuriam jų pirmasis susitikimas padarė neišdildomą įspūdį. Poetas rašo Lou apie išgyventą nuostabią „Dämmerstunde“ (prieblandos valandą),

įtikėdamas, kad panašių valandų bus ir daugiau. Neklysta – Lou tampa jo meiluže, dvasios vadove, o vėliau – motiniška globėja ir drauge, visada pasiruošusia suprasti, paguosti, padėti.

Sunku pervertinti šios moters reikšmę poeto gyvenime, W. Leppmannas apie tai rašo: „Daug daugiau negu už visa kita, jis, dvidešimt dvejų metų jaunuolis, turėjo būti dėkingas Lou už laimę patirti patrauklios, išsilavinusios ir inteligentiškos, seksualiai brandžios ir motiniškos trisdešimt šešerių moters meilę“⁴. Bet nemažiau svarbu, kad su šia intelektualia ir unikalia asmenybe poetą siejo gili dvasinė giminytė, kad jis buvo jos, kaip niekieno kito, suprstas. Giluminis poeto ir jaunos rusės ryšys nesileidžia įspraudžiamas į kurtuazijos sąvoką, bet kalbame apie tai todėl, kad Lou vardas, tai nutoldamas, tai priartėdamas, bus minimas visuose Rilke's kurtuazinio gyvenimo epizoduose. Dar galima paminėti, kad Lou pirmoji suvokietino poeto vardą – iš Rene jis tapo Raineriu.

O Raineris mėgo keliauti ir iš pradžių į keliones žiūrėjo labai atsakingai. Prieš vykdamas į Florenciją 1898 m., mokosi italų kalbos ir išklausė semestrinį italų meno istorijos kursą. Apie Rusiją jam daug pasakoja Lou, ir 1899 m. jis pirmą kartą nuvyksta į tą šalį su abiem Andreasais, 1900 m. antrą kartą į Rusiją keliauja tik su Lou. Vėliau puoselės mintį persikelti į Rusiją gyventi. Apie tai prisimins gyvenimo pabaigoje susirašinėdamas su rusų poete Marina Cvetajeva. Bet dabar poeto laukia visai nauji potyriai.

Šiaurės Vokietijoje netoli Bremeno iki horizonto plyti pelkėta lyguma, XIX a. pabaigoje atsitiktinai atrasta menininkų. Įsimylėjęs mergaitę iš Vorpsvėdės, čia pirmasis atklydo dailininkas Fritzas Mackensenas, juo pasekė draugai Hansas am Ende, Fritzas Overbeckas, Heinrichas Vogeleris. Palaipsniui radosi garsi Vorpsvėdės menininkų kolonija, apie kurią visuomenė sužinojo 1895 m. po parodos Miunchene. Apsigyvenę sąmoningai pasirinktoje atskirtyje dailininkai nesukūrė „mokyklos“, jie tiesiog buvo bendraamžiai ir kaimynai.

Rilke 1902 m. išleido monografiją „Vorpsvėdė“ („Worpswede“). Ten poetas pirmą kartą apsilankė 1900 m. ir apsistojo pas Vogelerį, kūrusį iliustracijas Hugo Hofmannsthalio, Maurice'o Maeterlincko, Jenso Peterio Jacobseno knygoms. Dailininkas neseniai iš Rusijos grįžusį poetą supažindino su dviem draugėmis, Rilke jas vadino „blonde Malerin“ (šviesiaplaukė tapytoja) ir „dunkle Bildhauerin“ (tamsiaplaukė skulptorė). Tai buvo viena gabiausių kolonijos dailininkų Paula Becker (vėliau – Modersohn) ir Bremeno prekybininko duktė Clara Westhoff (vėliau – Rilke).

Vorpsvėdė Rilke'ei – atgaivos metas. Jis daug skaito (Jacobseną, Gerhartą Hauptmanną), gilinasi į meno kūrinis (Arnoldo Böcklino, Auguste'o Rodino), geria į save gamtovaizdį. Poetui ypač įsimena tai, kad ir rūškaną dieną šioje vietoje neišblėsta spalvos, priešingai, jos net tampa ryškesnės, vėlyvas raudonas jurginas tiesiog liepsnoja. Vienatvės nejaučia, tai bendravimo metas, kai poetui mielos abi draugės, tik netikėtai Paula tampa Otto Modersohno sužadėtine. O Clara jam daug pasakoja apie savo mokytoją Rodiną. Poetas dar negali nujauti, kad jau antrą kartą moters ranka įves jį į visiškai nepažįstamą sferą: Lou padovanojo Rusiją ir Levą Tolstojų, o Clara atvers duris į Paryžių ir priartins prie Rodino.

Jau nusprendęs likti Vorpsvėdėje ir net išsinuomojęs būstą, Rilke netikėtai ir nieko nepaaiškinęs išvyksta į Berlyną. Jeigu tai darė tikėdamasis susivokti savyje ir nuspręsti, kuri iš dviejų merginų – šviesiaplaukė ar tamsiaplaukė – jį labiau domina, tai atsiriboti nepavyko, nes Clara vos ne kasdien rašė jam laiškus. Atsakinėdamas į juos, Raineris nejučia fantazavo apie jaukius namus, kurių niekada neturės. Žiemą Berlyne lankosi Clara ir jau susižadėjusi Paula. Ar staigios vedybos su Clara buvo Rainerio atsakas Paulai? Aiškaus atsakymo nėra, biografai kažkodėl Rilke's vedyboms skiria tiek mažai dėmesio, tarsi tai būtų tiesiog nesusipratimas poeto gyvenime. Tiesą sakant, šis veiksmas labai panašus į neapgalvotą žingsnį, kurio Rilke, norėdamas išlikti savimi, verčiau nebūtų žengęs. Ar tikrai tuo metu tikėjo, kad yra tinkamas šeimai ir galės mėgautis namų jaukumu? Dar nepažinojo savęs? Priešinosi įsakmiam Lou nepritarimui? Kad ir kaip buvo, Raineris Marija Rilke 1901 m. balandį Bremene susituokia su protestante Clara Westhoff, prieš tai atsisakęs katalikybės (bet į protestantizmą neperėjo). Medaus mėnesį jaunavedžiai praleidžia neįprastai – sanatorijoje „Weisser Hirsch“ netoli Dresdeno, nes Raineris ką tik persirgęs skarlatina, yra rekonvalescentas. Gegužę pora apsigyvena Vestervėdėje netoli Vorpsvėdės. Gruodį gimsta vienintelis sutuoktinių Claros ir Rainerio vaikas, duktė Ruth. Taip dvidešimt penkerių metų poetas, apie kurį sakoma, kad su dėže knygų nuolat klajojo iš vienos vietos į kitą, pirmą ir paskutinį kartą pamėgino tapti sėslus.

Audringa Lou reakcija sukelia poetui skausmą ir nerimą – buvusi rūpestinga draugė stato tarp jų sieną ir leidžia ieškoti jos pagalbos tik jei kiltų suicido pavojus arba grėstų psichinė liga. Ji gretina Rilke'ę su Nietzsche'e ir jo draugu Pauliu Ree, galimai baigusiu gyvenimą savižudybe. Dėl savižudybės, o taip pat ir dėl pamišimo Lou klydo, Rilke's psichika, nors ir labili, buvo pakankamai stabili. Bet gyvenimo ir kūrybos dilema anksčiau ar vėliau išskyla kiekvienam kūrėjui, ne išimtis ir ši menininkų pora. Rilke puikiai supranta Claros pasirinkimo kainą, žinodamas, kad moteriai dar sunkiau suderinti meną su gyvenimu. Supranta, bet negali nieko pakeisti, nes tai ir jo dilema. Viename laiške (ne Clarai) poetas prisipažįsta, kad traukiasi iš Claros gyvenimo, nes nesugeba jos vertinti nei kaip moters, nei kaip menininkės. Ką čia ir pridursi... Traukėsi ir pasitraukė, bet pirmaisiais santuokos mėnesiais dar mėgina būti vyru ir tėvu, ieško darbo, imasi daug ko, tad šeimos gyvenimui laiko nebelieka.

Poetui reikia atokvėpio, ir prasideda tai, ką tiktų pavadinti „pilių istorija“ Rilke's gyvenime. Kartosis ir situacija: poetui netenka pačiam ieškoti mecenatų, reikiamu metu jie visada atsiranda. Taip ir šį kartą. Eiles rašantis Emilis Prinzas von Schönaich-Carolathas siūlo pavišėti Elbės žiotyse stovinčioje pilyje *Haseldorf bei Pineberg*. Pirmą kartą poetas ten vyksta su Clara, antrą kartą praleidžia pilyje ištisas savaites jau be jos. Po Veleoslavino netoli Prahos tai antroji, bet tikrai ne paskutinė „rūmų poeto“ pilis.

Bet iš pilies vis tiek reikėjo grįžti į atokią Vorpsvėdę, kur nebuvo perspektyvos skleisti nei poeto, nei skulptorės talentams. Pasirinkę kūrybą, abu išvyksta į Paryžių, palikę mažąją Ruth seneliams Westhoffams kaime netoli Bremeno. Menininkų vaikui teko sunki dalia, net ir motiną ji matydavo retai, o su tėvu gal tik kartą puošė Kalėdų eglutę. Kai Ruth ištekėjo, Rilke neparodė nė mažiausio noro susipažinti su žentu, jis niekada nepamatė ir Ruth dukters.

Dvi greta esančios vienatvės – taip Rilke įsivaizdavo kūrėjų santuoką. Laikė savo

pareiga kiek įmanoma padėti Clarai profesinėje veikloje: ieškojo rėmėjų, rūpinosi galimybe eksponuoti skulptūras ir pan. Visa tai darė nuoširdžiai, bet kurti bendro gyvenimo nesisekė – bendrumas, poeto įsitikinimu, įmanomas tik tada, kai jis pertraukiamas ritmingai pasikartojančių vienvėsių epizodų. Be abejo, šeimos irimo pasekmės buvo skaudesnės Clarai, neturėjusiai nei tiek draugų, nei tiek mecenatų – jai atitekdavo trupiniai nuo poeto stalo. Tačiau šiaurietiška santūrios prigimties menininkė savo likimu nesiskundė, nes kurti skulptūras buvo jos sąmoningas pasirinkimas, nors pavydūs, priešiški nusiteikę vertintojai jos kūrinį laikė kiču.

Tuo metu poetas, išsvargintas Paryžiaus ir monografijos apie Rodiną rašymo, 1903 m. kovą vyksta į Italiją. Iلسisi Viaredže, šalinasi draugijos, nors vienvėsių ir poilsiautojų prigužėjęs kurortas – sunkiai suderinami dalykai. Vis dėlto Rilke's dvasinė būseną beveik krizinė, todėl jis priverstas ieškoti paguodos, rašo Lou, kuri susitikti vis dar nenori, bet susirašinėti sutinka. Jai išsako savo skausmus ir baimes. Kiek apsiramina vėliau Vorpsvėdėje, bet jau galutinai įsitikina, kad nėra ir niekad nebūs šeimos maitintojas. Kai nuvyksta į Oberneulandą pas Westhoffus, Ruth nepažįsta tėvų, o šie, vos ją „prisijaukinę“, vėl išvyksta, šį kartą į Romą, kur praleis žiemą. Rilke įsikuria *Studio al Porte*, Clara kaimynystėje išsinuomoja ateljė. Roma poeto taip neslegia, kaip Paryžius, bet šiek tiek nuvilia, nes ieškodamas antikos vis atranda baroką. Poetą džiugina tik Romos fontanai, apie tai liudija žinomas eilėraštis „Römische Fontäne“. Vos įsikuria, mintys jau skrieja į kitas šalis – Rusiją, Vokietiją, bet labiausiai į Daniją (gal dėl pamėgto Jacobseno). Be to, jau yra gavęs kvietimą pagyventi dvare *Borgeby-gard* Pietų Švedijoje.

Iš Europos pietų Rilke'ę patraukia į šiaurę, į Skandinaviją, poeto viešnagė pietinėje Švedijos provincijoje Skane tęsia „pilių pasaką“ jo biografijoje. Hannai Larsen-Norlind priklausanti *Borgeby-gard* pilis – tai bokštas su vėliau pristatytu gyvenamuoju pastatu, aplinkui plyti parkas, laukai, ganyklos. Švedijos dvare yra ir tvartas su dviem šimtais karvių, tad poetas, lydima šuns, basas braido pievose, o į tvartą užėina išgerti šilto pieno. Šeimininkė – mažutė, tamsiaplaukė, „paprasta kaip konduktorė ar ūkininkė, labiau žmogus nei moteris“ (taip ją apibūdino Rilke). Ji neseniai tapo dvarininke, nemokėjo vokiškai, todėl su svečiu kalbėjosi prancūziškai. Šiek tiek vokiškai kalbėjo šeimininkės vyras.

Po lietingos Romos žiemos ir staigaus, ryškaus tenykščio pavasario Rilke'ei dabar tikra atgaiva – vėjas, kvėpiantis levandomis, flioksais, dar kažkokiomis gėlėmis, ir iš jūros užgriūvančios audros. Daug laiko praleidžia vienas, bet nevengia bendravimo su kitais *Borgeby* svečiais, išskirdamas zoologiją studijuojantį Torsteną Holströmą, apie kurį Clarai rašo, kad šis mėgsta Ivaną Turgenevą ir kišenėje nešiojasi Jacobseno „Nilsą Liūnę“.

Laisvas nuo bet kokių įsipareigojimų, poetas išsisavęs savaites mėgaujasi ramybe, bet nieko nerašo, guosdamas save, kad vasarą jam visada stinga kūrybinės nuotaikos, kad jo laikas – ruduo. Nors bendra Rilke's ir šeimininkų draugė Ellen Key buvo pastariesiems prisakiusi visiškai nevaržyti svečio, jis vis dėlto jautėsi įpareigotas bent jau kartu su šeimininkais vakarieniauti. Bet kai ir po vakarienės tenka pasilikti su jais, pokalbiai poetą pradeda varginti. Rytai po tokių vakaronių Rilke'ei panašūs į pagirias. Gal poetas pernelyg dramatiškai neįpareigojančius pokalbius, o gal tai rodo, kad Hanna ir Ernstas Norlindai vis dėlto liko jam svetimi, nors būtent Norlindas vėliau

buvo vienas iš nedaugelio, galėjusių sakyti Rilke'ei „tu“.

Kaip visada, kai nesiseka kurti, Rilke tampa irzlus ir perdėtai jautrus. Tuo metu Arthuras Holitscheris, ruošdamasis kelionei į Angliją, laiške klausia apie šią šalį. Rilke atsako tarsi girdamasis savo nežinojimu – visa, kas angliška, jam svetima, jis nemoka kalbos, beveik nepažįstas šios šalies meno, o Londoną išivaizduoja kaip kažką slegiančio.

Nereikšmingiems pokalbiams iššvaistomi vakarai ir ateityje bus kaina, kurią reikės mokėti už svečiavimąsi pas mecenatus. Jau kitur, Jonsere, Rilke laiške skundžiasi: čia pietaujama septintą, o paskui nesikeliama nuo stalo visą vakarą. Poetą gelbsti jo „viešaisiais ryšiais“ besirūpinanti Ellen Key, pasiimdama jį į Geteborgą. Trisdešimt penkerių metų ryžtinga, visada visiems pasiruošusi padėti moteris įsitikinusi, kad Rilke visai nesiorientuoja praktiniuose dalykuose. Sunku pasakyti, ar poetas prisidėjo prie tokios opinijos susidarymo, bet jam tai buvo naudinga. Ellen Key garsina poetą ne tik Skandinavijoje, 1904 m. pasirodė jos svarbiausia esė apie globotinio kūrybą, vėliau įėjusi į didesnės apimties publikaciją. Kaip jam ir būdinga, į užsimezgusią bičiulystę Rilke įtraukia ir Clarą, kelioms savaitėms atvykusią pavišėti į Švediją. Apie 1906-uosius jaučiamas poeto ir jo globėjos santykių atšalimas.

Po trumpo apsilankymo Kopenhagoje sutuoktiniai Rilke's svečiuojasi pas tekstilės inžinierių Jimmy'į Gibsoną ir jo žmoną Lizzie, gyvenančius industriniame Geteborgo priemiestyje Jonsere. Šiuos skirtingus žmones suartino naujoviškos mokyklos idėja – 1901 m. įkurta „Göteborgs Högre Samskola“, skirta bendram vaikų, mokytojų ir tėvų ugdymui, siekiant naujo harmoningo žmogaus idealo. Stebina, kad šiaip visuomeniniams reikalams abejingas Rilke susižavi utopiniu pedagoginiu modeliu ir net svarsto galimybę drauge su Clara įsteigti tokią mokyklą kur nors Šiaurės Vokietijoje.

Grįžęs į Vokietiją ir kurį laiką gyvendamas su žmona ir dukra, Rilke ima skūstis mažakraujyste, kraujotakos sutrikimais, išsekimu. Jam reikia poilsio (gal labiausiai nuo šeimos?), tad Ellen Key paskiria poetui nedidelę stipendiją. Jau ne pirmas – ir ne paskutinis – kartas, kai stokojantis pinigų Rilke, vos juos gavęs, neadekvačiai išlaidauja; šį kartą reabilitacijai renkasi jam jau pažįstamą sanatoriją „Weisser Hirsch“ netoli Dresdeno, vieną brangiausių Europoje. Savotiškas Rilke's požiūris į pinigus gal susijęs su jo estetizmu ir su ta aplinkybe, kad visada jų gauna be ypatingų pastangų. Apie poeto išpročius galima pasakyti taip: jis verčiau valgys duoną ir sūrį prie nepriekaištingai padengto stalo, negu žąsienos kepsnį prastoje užėjoje.

Rinkdamasis sanatoriją, poetas tikriausiai negalvojo, kad „Weisser Hirsch“ atvers jam duris į aristokratų pasaulį, bet kaip tik taip ir įvyko. Nebūtų buvę dviejų žiemų Kaprio saloje ir dar daug ko kito, jei Rilke tada būtų pasirinkęs pigesnę sanatoriją. Likimo valia „Weisser Hirsch“ kelias dienas praleido grafienė Luise von Schwerin. Pažintis su ja atvėrė Rilke'ei plačią perspektyvą ir nulėmė, kad, laikui bėgant, Gotos almanache (Europos diduomenės žinyne) jis rasdavo tiek pažįstamų, kiek jų būna telefonų knygoje.

Ar Rilke visiškai nieko nedarė tam, kad vėliau jį užgriūtų lavina kvietimų pasisvečiuoti dvaruose? Be abejo, poetas turėjo pasirūpinti, kad būtų pristatytas grafienei. Ir,

žinoma, pasistengti padaryti jai neišdildomą įspūdį, kad vėliau būtų „perdavinėjamas“ iš rankų į rankas, iš pilies į pilį, kartais ir drauge su Clara. Būti vedusiam Rilke's situacijoje – privalumas, ir jis niekada nevaicino viengungio arba santuokoje nelaimingo vyro. Tai buvo paranku ir jo globėjoms – *Schutzherrinnen*, – nes joms negrėsė apkalbos, ir damos galėjo lepinti „dvaro poetą“ kiek širdis geidžia. Kodėl Rilke, nei labai jaunas, nei gražus, nei turtingas, nei kilmingas, taip žavėjo aristokrates? Tikras ar tariamas bejėgiškumas, benamystė, buities ignoravimas tikriausiai skatino norą poetą globoti. Estetas, visai nevyriškas – ypač greta vyriškos Claros (pasak Rilke's, jo nemėgstamas virago tipas) – jis buvo toks, kokio globėjoms anksčiau gal neteko sutikti. Paslaptingas ir neišpėjamas, žadino ne tik smalsumą, bet ir geismą. Juo, visada santūriu ir uždaru, buvo galima pasitikėti, poetas mokėjo būti geras draugas kilmingoms damoms, kurioms kaip atlygį už globą skyrė dedikacijas. Tiesiog maloni ir geraširdė moteris jo dedikacijoje virsta „prakilnia“, „neprilygstama“ („erhabene“), taigi idealizuojama ir sukilninama. Rilke's dedikacijose galima išvelgti *Jugendstil* įtaką: „Gelegt in die Hände von Lou“ („Įdėta į rankas Lou“).

Rilke nebuvo snobas ar aferistas, bet kokia kaina siekiantis patekti į aristokratų terpę. Jis priimdavo daug kvietimų, bet taip pat daug, o gal net ir daugiau jų atmesdavo. Vis dėlto sunku įsivaizduoti, kaip įmanoma XX a. pradžioje gyventi taip, tarsi būtų viduramžių trubadūras.

Pasirodo, įmanoma. Introdukcija į „pilių pasakos“ tęsinį – trys savaitės lankant Berlyno muziejus (1906). Bet didmiestis greitai tampa nepakenčiamas, poetas bėga į Harčą, tačiau nesėkmingai – patenka į triukšmingą Trezeburgo kurortą, kur taip pat ilgiau neužsibūna. Atokvėpį žadėjo ir suteikė grafienė Luise von Schwerin, pakvietusi į savo pilį Frydelhauzene. Iš čia Rilke vyksta į vadinamąją „Vortragsreise“, skaito esė apie Rodiną Dresdene, Prahoje, Elberfelde, Hamburge. Apsilankęs gimtojoje Prahoje, klajojantis poetas dar trumpai pabuvoja Ostendėje, Ypre, Briugėje, Gente, kol pagaliau rugsėjį jį vėl matome Frydelhauzene su žmona ir dukra.

Luise von Schwerin, kaip sakyta, buvo didžioji Rilke's sėkmė. Dabar jau jos sesuo Alice Faehndrich kviečia praleisti žiemos Kapryje ir siūlo visas sąlygas darbui. Rilke palydi Clarą į Berlyną, padeda įrengti ateljė, o pats, kaip jau ne kartą gyvenime, priverstas lankytis pas dantistą. Tarsi norėdamas save apdovanoti už patirtus nemalonumus, mėgaujasi spektakliais su to meto garsenybėmis – Agnes Sorma Henriko Ibseno „Šmėklose“, Eleonora Duse – vaidinančią Rebeką Vest Ibseno „Rosmersholme“. Pagaliau gali palikti nemylimą miestą ir per savo trisdešimt pirmąjį gimtadienį, 1906 m. gruodžio ketvirtą, atvyksta į Kaprį.

Cimitero Acattolico, nekatalikiškose, o gal antikofesinėse Kaprio kapinaitėse yra antkapis su Rilke's eilutėmis, ištrauka iš eilėraščio „Mirties patirtis“ („Todes-Erfahrung“), nors autorius nenurodytas. Eilėraštis parašytas suėjus metams nuo grafienės Luise's von Schwerin mirties, o eilutės iškalto grafienės dukters, 1969 m. mirusios baronienės Gudrunos Uexküll, ir jos vyro antkapyje.

Alice Faehndrich supranta poeto vienatvės poreikį ir atiduoda jo žinion „rožių namelį“ („Rosenhäusl“), primenantį jam žiemą Romoje, *Studio al Porte*. Neapolio įlanka su melsvu Vezuvijaus siluetu, tas banalus atvirukinis vaizdelis pradžioje nervina poetą. Bet tolimame vilos sodo kampelyje ramu, visą dieną jis paliktas sau, gali rašyti arba

vaikštinėti niekieno netrukdomas. Tik per vakarienę poetas pasirodo rožėmis ir vijokliais apipintoje viloje *Discopoli*, iš kurios atsiveria mažiau trivialus vaizdas į jūrą. Tai kurtuazinis dienos epizodas, Rilke tampa rūmų poetu, linksminančiu damas ilgais žiemos vakarais. Jo damos – tai keturiasdešimt devynerių Alice Faehndrich, mergautinė pavardė – Freifrau von Nordeck zur Rabenau, jos pamotė Julie Freifrau von Nordeck zur Rabenau, mergautinė pavardė – grafienė Wallenberg (vadinama „Frau Nonna“), ir dvidešimt ketverių Manon, grafienė zu Solms-Laubach. Rilke skaito savo eiles, Hermanno Hesse's „Pėteri Kamencindą“, dar kažką ir leidžiasi damų globojamas bei lepinamas. Viloje viešpatauja atmosfera, kupina motiniškumo, literatūros ir erotikos.

Šioje viloje Rilke įsijaučia į kurtuazinę atmosferą ir vėliau, jau iš Duino pilies, rašys „Frau Nonnai“ apie tai, kaip jam trūksta švelnių moters rankų, nulupančių obuolį... Poetas teigia, kad iš Kaprio atmosferos pasisėmė jėgų daugeliui metų. Ir tada, ir vėliau pasaulio įvykiai beveik nepasiekia poeto. Trijų kilmingų damų draugijoje rožių apsuptas Rilke jaučiasi esąs Torquato Tasso arba išgyvena į Adomo, priimančio Ievos jam siūlomą obuolį, vaidmenį. Bet obuolį nulupančios rankos tampa ir laimės netvarumo simboliu. Tik praėjus laikui, tik žvelgiant atgal, Rilke'ei atrodo, kad tada buvo laimingas. Bet kai praeitis dar buvo dabartis, vargu ar poetas patyrė laimę – ji vaidenasi praeityje arba vilioja ateities vizija.

Rilke daug laiko praleidžia klajodamas po apylinkes, neretai jį lydi jauniausioji dama Manon zu Solms-Laubach. 1907 m. žiemos pradžioje Raineris atranda Anakapri, rašo eiles apie apleistą *Santa Maria a Cetrella* bažnyčią, įsijaučia į Viduržemio jūros gamtovaizdį, jį aprašo poetiškai ir preciziškai. Vieną sausio vakarą damoms perskaito ką tik sukurtą „Dainą apie jūrą“ („Das Lied vom Meer“) ir įrašo ją į vilos svečių knygą. Tarp kitų Kapryje parašyti eilėraščiai „Alkestidė“, „Kurtizanė“, taip pat esė „Penki laišakai seseriai Marijanai Alkoforado“ („Fünf Briefe fur Schwester Marianna Alkoforado“) apie Rilke'ei imponavusią XVII a. antros pusės vienuolę, paliktą mylimojo ir sugebėjusią savyje įveikti netektį. Vienuolės laišakai sustiprina Rilke's nuostatą, kad meilės esmė nėra buvimas kartu, kad mylintieji priverčia vienas kitą siekti to, kas beveik pranoksta jų jėgas, kad, atskirai būdami, jie gali tapti kažkuo daugiau, negu įstengtų būdami drauge. Kitais žodžiais, Rilke tuose laiškuose randa savo egzistencijos pateisinimą, jis tarsi atsikrato sąžinės priekaištų dėl išblaškytos šeimos, kuriai nėra sutvertas.

Tuo metu, kai Rilke mėgaujasi rūmų poeto privilegijomis, Clara Berlyne „siekia neįmanomo“, palikusi dukrą savo tėvams. Ar apskritai poetas galvojo apie žmoną ir dukrą savo kurtuazinėje vienatvėje? Vis dėlto teko jas prisiminti, kai 1907 m. sausį Clara staiga išnirio Neapolyje pakeliui į Egiptą, – baronienė May Knoop pakvietė pavišėti jai priklausančioje sanatorijoje Heluane netoli Kairo. Rilke kelioms dienoms parsiveža žmoną į Kapri, ir per šį susitikimą jau išryškėjo tarp sutuoktinių tvyranti įtampa. Rilke's atsiskyrimo, siekiant beveik neįmanomo, koncepcija pasirodė pažeidžiama. Poetas norėtų ne tik Clarą, bet ir save įtikinti, kad, būdami atskirti vienas nuo kito kelių dienų kelionės, jie elgiasi taip, kaip reikalauja pašaukimas. Tai negali būti laikoma nei lengvesnio kelio pasirinkimu, nei pareigos paniekinimu, gražbyliauja poetas. Kūrėjo kelias juk nėra lengvas, jam būtina vienatvė, tad reikia tenkintis įsivaizduojamais namais, kuriuose jie su žmona nuo pat pradžių drauge. Claros neįtikina šie samprotavimai ir neguodžia eilėraštis „Es winkt zu Fühlung fast aus allen

Dingen“ (1914), kuriame Rilke kalba apie namus savyje („in mir steht das Haus“). Kai ji balandį vėl kelias dienas vieši viloje *Discopoli*, jos sutuoktinis jau kelia sparnus, ketindamas vykti į Paryžių. Dar kartą Kaprio saloje poetas lankysis 1907 m. pavasarį.

Atsisveikinęs su trimis aristokratėmis, rūmų poetas vėl tampa klajojančiu dainiumi. Sakyti „grįžta“ nėra pagrindo, nes grįžti nėra kur. Paryžiuje poetas apsistoja pamėgtame viešbutyje netoli Luvro, vėliau nuomojasi butą ir, pasiėmęs pas draugus paliktą rašomąjį pulką ir kelis baldus, nuo birželio pradžios iki spalio pasitraukia į tikrą kūrėjo vienatvę. Intensyvaus darbo rezultatai – „Naujieji eilėraščiai“ („Neue Gedichte“), „Maltės Lauridso Brigės užrašai“ („Malte Laurids Brigge“) ir kt. Kūrybinės vienatvės vasara slenka, atnešdama daug nepatogumų. Trūksta gamtos artumo, persekioja mintis, kad per daug savo laiko išseikvojo kilmingų damų draugijoje; pinigų stygius verčia važinėti omnibusu, nepirkti knygų (sunku įsivaizduoti, kad Rilke apskritai turėjo knygų – juk nevežiojo jų iš pilies į pilį, iš viešbučio į viešbutį?). Beje, tekstų apie savo kūrinius Rilke neskaitė, recenzavimą laikė nepageidautinu dalyku; kritika, pasak poeto, tai publikai adresuotas laiškas, kurio pats autorius neturėtų nei atplėšti, nei skaityti – lygiai kaip ir kitų, ne jam adresuotų laiškų.

Spalio pabaigoje nerimstantis klajūnas vėl krauna lagaminus ir, kaip kiekvieną kartą, patiria neviltes protrūkius dėl kažkur prasmengančių reikalingų daiktų. Tuo iš tikrųjų nesunku patikėti, žinant jo gyvenimo būdą. Artimiausias tikslas – Praha, kur į skaitymus ateina motina Phia Rilke, lydima jos sūnui atgrasių senų damų. Bet yra ir malonesnių išpūdžių, tarp jų – viešnagė Nadherny von Borutin šeimos pilyje Janovice. Vėl senas parkas drėgną rudenį, alėjos, tilteliai, pilis su herbais ir erkeriais. Našlaujanti baronienė lieka savo kambariuose, bet graži baronaitė su dviem simpatiškais broliais pasitinka poetą ant tiltelio per vandens griovį, vedančio į pilį. Tarnai, pašviečiantys kelią sidabriniais žibintais, ir... ananaso riekelės (ne šampane, kaip pas Igorį Severianiną) prie arbatos – taip atrodo kurtuazinis Rilke's rojus.

Vėliau – Vroclavas (Breslau) ir Viena. Skaitomas vis tas pats, jau įprastas, tekstas apie Rodiną. Šioji „Vortragsreise“ baigiasi išvyka į Veneciją, tai jau trečias apsilankymas lagūnų mieste (pirmieji – 1897 m. ir 1903 m.). Šį kartą vieši prekiautojo meno kūriniams Piero Romanellio namuose. Po dešimties dienų laukia nelengvas išsiskyrimas, nes spėjo įsimylėti Piero seserį Adelminą (Mimi). Ankstyvą žiemos rytą, aidint gondolininkų šauksmams, palieka nuostabų miestą. Per Kalėdas pagaliau susitinka su šeima, bet mintys ir laiškai krypsta į Venecijos pusę.

Kaip visada, į šią istoriją įpina ir Clarą, rašo gražuolei Mimi, kad daug apie ją pasakoja žmonai. Vėliau gražioji venecijietė stebėjosi – Rilke sakėsi ją beprotiškai mylįs ir tuo pačiu metu kalbėjo apie savo prierašumą žmonai ir dukrai. Turbūt nei viena, nei kita nebuvo visiškai tiesa, nors melu taip pat nepavadinsi. Visada daug dėmesio skyręs kalbinės raiškos formai, Rilke neatsitiktinai laiškuose Adelminai vengia kreipinio „tu“ ir vardo paminėjimo, rinkdamasis neutralius žodžius „Belle“ ir „Chere“. Poetui ir vėliau bus būdinga tikrinio vardo baimė, tarsi vardu pavadinta moteris jau galėtų jį pasisavinti. Galima spėti, kad Mimi puoselėjo tokią viltį, bet labai greitai išplieskusi aistra taip pat greitai ir užgeso. Rilke bėga, laiške aiškindamas: jis prašo visų, kurie jį myli, mylėti ir jo vienatvę, kitaip būsiąs priverstas vengti jų rankų ir slėptis nuo jų akių, kaip nuo persekiotojų slepiasi laukinis žvėrelis. Baimė įvardyti mūžą vėliau lėmė vardų Benvenuta, Merline, Nike atsiradimą.

Benamis poetas, nuolat ginantis savo teisę į vienatvę, puoselėja iliuziją apie mylimąją kūrėją (lyg jam negana būtų skulptorės), ir dar daugiau – poetę. Jis svaičioja apie Renesanso poetę Gasparą Stampą, vienuolę Marianną Alcoforado, o realios poeto mūzos, tarp jų ir Mimi, reiškiasi kaip muzikės.

Kur mes palikome Rilke'ę? Nesvarbu, pasitikime jį vėl atvykstantį į Kaprį, ten poetas atsikratys rudenį ištikusios depresijos. Prasta finansinė padėtis verčia kreiptis į leidėjus, siekiant palankių sandorių. Išsigelbėjimas, kaip visada, ateina: leidėjas Samuelis Fischeris, nekeldamas jokių sąlygų, pasiūlo tris tūkstančius markių, o Karlas von der Heydtas skiria penkis tūkstančius markių laikotarpiui nuo 1906 m. iki 1909-ųjų. Tad poetas keletą metų gali gyventi be materialinių rūpesčių, skirti laiko kūrybai.

Septynis mėnesius praleidęs Vokietijoje, Austrijoje, Italijoje, 1908 m. gegužę Rilke grįžta(?) į Paryžių (ar turime laikyti Paryžių vieta, į kurią grįžtama, t. y. artima namams vieta, sunku pasakyti). Gyvena vis kitur, šį kartą savo ateljė jam užleidžia Mathilde Vollmoeller. Tuo pačiu metu į Paryžių grįžta(?) Clara ir taip pat išsinuomoja ateljė. Kai rugpjūtį Clara grįžta(?) į Vokietiją, jos ateljė perima Raineris, sužavėtas garsios pastato praeities ir trijų didžiulių langų į apleistą sodą. Kai apie savo atradimą parašo Rodinui, šis netrukus savo kūriniams užpildo visą pirmąjį viešbučio „Biron“ aukštą, čia dirba ir priiminėja svečius. Dabar tai Rodino muziejus.

Tai buvo dviejų didžiųjų menininkų harmoningo bendravimo ruduo, Rodinui Rilke paskiria dalį ciklo „Naujieji eilėraščiai“: „A mon grand Ami Auguste Rodin“. Kita dedikacija ir pirmas didesnės apimties darbas naujoje aplinkoje – „Rekviem draugei“ („Requiem für eine Freundin“), parašytas 1908 m., praėjus metams po Paulos Modersohn-Becker mirties Vorpsvėdėje. Poetas aprauda likimą draugės, kurią meilė, santuoka, motinystė atskyrė nuo meno, ir, atrodo, suvokia, kad moters dalia sunkiai suderinama su kūryba: „Nes nuo seno žinoma apie gyvenimo ir didžio darbo priešišumą“ („Denn irgendwo ist eine alte Feindschaft / Zwischen dem Leben und der grossen Arbeit“).

Paryžiuje, asketiškoje aplinkoje – stalas, kėdė, rašymo pultas, tuščios sienos – Rilke rašo romaną, nuo įtampos artėdamas prie nervinės krizės. Mimi čia žiemą leidžia pas brolių, apsilanko Lou, Ellen Key, bet susitikimai neužgožia nerimo dėl silpstančios sveikatos. Nepadeda nei kelionės į Pietų Prancūziją, nei gydymo kursas Švarcvalde. Poetą ypač sužavi Popiežių rūmai Avinjone, o vaizdingai tarp uolų išsidėsčiusiame *Les Baux* jis tariasi atradęs Salome šeimos pėdsakus. Lou protėviai turėjo palikti šias vietas dėl religinių karų XVII amžiuje.

Vis dėlto 1909 m. pabaigoje romanas baigtas, tuo pačiu metu poetą pasiekia laiškas, adresuotas „Herrn Rielke“ ir nutraukiantis pauzę „pilių pasakoje“. Kunigaikštienė Marie von Thurn und Taxis-Hohenlohe, pravažiudama pro Paryžių, kviečia poną Rilke'ę arbatos viešbutyje „Liverpool“. Tokiam aukštuomenės elgesio kodeksą ne visai atitinkančiam gestui kunigaikštienę paakino jos draugė poetė Anna Elisabeth de Noailles, kuriai buvo smalsu sužinoti, koks tas Rilke. Apie susitikimą vėliau pažįstamiems pasakojo pati kunigaikštienė. Poetė pasirodė tarpdury su didžiule skrybėle ir, vos įžengusi į kambarį, sušuko: „Pone Rilke, ką Jūs manote apie meilę, ką Jūs galvojate apie mirtį?“ Nėra žinoma, ką tada atsakė poetas, bet šios moters ateityje tikriausiai vengė. Rumunų kunigaikščio ir graikės duktė, apdovanota egzotišku grožiu,

ištekėjusi už grafo Mathieu de Noailles, ji spindėjo Paryžiaus aukštuomenės salonuose, tad negebėjusiam valdyti savo jausmų Raineriui galėjo būti pavojinga. Be to, jis jau buvo poetę įtraukęs į savąjį pakilių kuriančių moterų sąrašą, todėl susitikinėti su šia moterim banalioje salonų aplinkoje Rilke'ei atrodė šventvagiška. Vos išvelgęs galimą pasikėsinimą į jo vienatvę, Rilke pademonstruodavo išskirtinį diplomato talentą, sugebėdamas neįsipareigoti, išlaikyti distanciją neatstumiant. Šio talento kaip tik ir prireikė, saugantis nepageidaujamos pažinties plėtotės.

Visai kas kita Marie Taxis, pakvietusi poetą į Duino pilį prie Adrijos jūros. „Duino elegijų“ pavadinimas neleidžia suabejoti – poetas kvietimu pasinaudojo. Tik prieš tai jam reikia sutvarkyti dėl ilgų darbo ir vienatvės (tikros) mėnesių pašlijusius kontaktus. Ir štai poetas jau tarp žmonių ir su žmonėmis. Leipcige, leidėjo Kippenbergo namuose jis atidus ir nepretenzingas svečias, su namų šeimininke vaikščiojantis rožyne; Jenoje sulaukia pasisekimo skaitydamas savo kūrinius; specialiai pasiklausyti poeto iš Veimaro atvyksta Alfredas von Nostiz-Walwitzas su žmona Helene. Pakvietimas pavišėti Veimare savaime suprantamas, o ten Rilke sutinka būrį senų pažįstamų, užmezga naujas pažintis, lankosi vakare, kai Hofmannsthalis skaito ištraukas iš savo „Rosenkavalier“. Duino pilyje poeto laukia, bet mėnuo Romoje taip pat žavus – ten vieši Sidonie Nadherny, pasirodo Jakobas Wassermannas, o Fischeris, ne taip seniai sušelpęs poetą, dabar mato jį tame pačiame brangiame viešbutyje. Rilke praleidžia ne vieną vakarą Fischerių salone, ir visada ten yra laukiamas svečias, kaip prisiminimuose apie tai rašo leidėjo duktė Brigitte, vadinta Tutti: „Po priešpiečių mes dažnai mėgavomės saule viršutinėje sodo terasoje su nuostabiu vaizdu į Šv. Petro baziliką ir miestą. Rilke nepietaudavo kartu su viešbučio svečiais, tik savo kambaryje išgerdavo stiklinę pieno ir suvalgydavo kelis vaisius. Užstalei pasibaigus, jis dažnai užeidavo į mūsų mėlynąjį saloną, prieš tai atsiuntęs kortelę su mandagiu paklausimu. Žinoma, jis visada buvo laukiamas“⁵.

Iš Romos Raineris pagaliau vyksta į Marie Taxis Duino pilį prie jūros, iškilusią ant aukštos uolos virš Adrijos. Žemiau stūkso *Sasso di Dante* (Dante's uola) – pasakojama, esą čia viešėjęs iš Florencijos ištremtas „Dieviškosios komedijos“ autorius. Kunigaikštienė pilį paveldėjo iš motinos, Venecijos gražuolės Therese's, grafienės Thurn-Hofer ir Valsassina, ištekėjusios už Egono, princo Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürsto. (Tikriausiai skaitytojas jaučia, kad rašau tuos įmantrius vardus ne šiaip sau – jie nėra pertekliniai; akivaizdu, kad aristokratų vardai netiesiogiai papildė Rilke's paveikslą.) Puikus fechtuotojas, azartiškas medžiotojas, princas dar mėgo ir smuikuoti, todėl nebuvo priešiškas meniniams žmonos interesams ir mecenatystei.

O kunigaikštienė taip pat labiausiai domėjosi muzika, pati skambino pianinu ir į pilis (turėjo dar vieną Loučene) kviesdavosi koncertuoti garsius kvartetus. Literatūra jai taip pat nebuvo svetima, išsilavinimą gavusi Florencijoje, citavo Dante'ę ir Petrarčą, vertė į prancūzų bei italų kalbas (beje, ir dvi pirmąsias Rilke's elegijas iš Duino ciklo). Marie Taxis pilyje pabuvojo daug įžymybių – minėtini Gabriele d'Annunzio, Duse ir dar daug garsių vardų. Kai jų savininkai ilgiau ar trumpiau lankydavosi Venecijoje, būtinai buvo kviečiami į Duino pilį. Čia nebuvo elektros, bet tai netrikdė laisve besimėgaujantių svečių. Pusryčius jiems tiekdamo į kambarius, iki priešpiečių pirmą valandą svečių jokie susaistymai nevaržė. Po pokaičio, jei būdavo geras oras, važinėdavo automobiliu išilgai pakrantės, vakare dažnai muzikuodavo.

Kai ten viešėjo Rilke, pilies simbolis, senas keturkampis bokštas, dar buvo apsuptas vėlyvųjų viduramžių tvirtovės gynybinių sienų. Intelligentiška, turinti humoro jausmą Marie Taxis su svečiais bendraudavo Raudonojoje, arba Imperatoriaus, salėje, kurios lubų freska vaizdavo imperatoriaus Leopoldo I apoteozę, to paties, iš kurio grafas Thurnas-Valsassina praeityje nusipirko pilį. Prie raudonu aksomu išmuštų sienų glaudėsi spintos, talpinusios knygas ir porcelianą. Iš šviesiais baldais apstatytos Baltosios salės atsiverdavo tolimas vaizdas į Triesto įlanką, salėje stovėjo fortepijonas, kuriuo buvo grojęs Ferencas Lisztas. Rainerio kambario langai žvelgė į atvirą jūrą, paties poeto žodžiais, „tiesiai į visatą“.

Pilis buvo beveik sugriauta per pirmąjį pasaulinį karą, bet daug kas vėl atstatyta, kai Duino ėmė valdyti kunigaikštienės sūnus Alexanderis von Thurnas und Taxis. Italijos pilietybė leido šiam aristokratui vadintis taip: Principe Della Tore e Tasso, Duca di Castel Duino. Tokie ir panašūs vardai žymi luominę prarają, turėjusią žiojėti tarp tiesiog Rilke's ir jo kilmingų globėjų, bet iš tikrųjų poetą ir įtakingus mecenatus dažniausiai siejo nuoširdi draugystė ir abipusė simpatija. Duino kunigaikštienė besąlygiškai pasitiki savo svečiu ir netrunka dvidešimčia metų jaunesnį nekilmingą poetą pašvęsti į aristokratiškos šeimos, susigiminiavusios vos ne su visais Europos kilmingaisiais, reikalus. Rilke's taktas ir diskretiškumas netrukdo jam kartais patarti pilies šeimininkei, kartais jai kuo nors pasitarnauti.

Rilke taip pat galėjo tikėtis kunigaikštienės patarimo ar pagalbos. Raineriui viešint Duino pilyje, Marie Taxis, jo paprašyta, Vienoje perka sidabrinę grandinėlą ir medalioną, kurį poetas dovanos septyniolikmetei Paryžiaus fabriko darbininkei Marthe'ei Hennebert. Vienos Rilke's draugės žodžiais, poetas išgelbėjo šią merginą iš „blogos šlovės“ namų. Kunigaikštienė perka dovaną nežinodama ir neklausdama, kam ji skirta, nes to paprašė Raineris. O jis ir toliau neišleido iš akių šios merginos likimo. Šeimininkė ir jos svečias daug kalbasi apie literatūrą, juos abu žavi Mercelio Prousto „Svano pusėje“, o dėl Romaino Rolland'o „Žano Kristofo“ nuomonės skiriasi – Rilke'ei romanas nepatinka, o kunigaikštienė jį mėgsta. Globėjai ir poetui vis artimiau ir širdingiau bendraujant, jai nemalonu kreiptis į svečią „Herr Rilke“, „Rainer Maria“ atrodo pernelyg familiaru, taip atsiranda „Dottor Serafico“, iš dalies inspiruotas Rilke's eilėraščiuose nuolat šmėsčiojančios angelo figūros. Kunigaikštienė, atrodo, pažino ir suprato Rainerį taip, kaip ligi tol buvo pavykę tik Lou.

Raudonajame salone Rilke'ei teko bendrauti su įvairiausių šalių aristokratais, kurie buvo jam palankūs, nes poetas niekada nesiekė būti dėmesio centre. O geraširdė globėja nepamiršta jo šeimos, susirašinėja su Clara, siunčia kalėdinę dovanėlę Ruth. Bet ypač pažymėtina, kad, daugiau nei Clara ar Lou, Marie Taxis domėjosi Rainerio kūryba. O poetas taip pat keičiasi, Duino aplinkos paveiktas, ir nuo šeimos nutolsta tiek, kad Clara reikalauja skyrybų. Tik dėl biurokratinių kliūčių – skirtingos konfesijos, pilietybės, gyvenamosios vietos – sutuoktiniai taip ir neišsiskyrė.

Šiuolaikinis austrų „špilmanas“, klajojantis iš pilies į pilį ir galantiškai bendraujantis su kilmingomis damomis, – kažin ar pavyktų surasti kitą panašaus likimo kūrėją XX amžiuje. Tai greičiausiai atsitiktinumai, o gal ir ne visai, kad viduramžių „špilmanai“ anksčiausiai atsirado vėlesnės Austrijos-Vengrijos imperijos teritorijoje. Gal pilių gausa tai nulėmė? Bet čia tik pamąstymas paraštėje, – pilių būta ir Prancūzijoje, ir Vokietijoje, jose skleidėsi minezingerių ir trubadūrų menas. Nėra vienareikšmio

paaikškinimo, kodėl Rilke'ei toks vagabundo gyvenimas buvo priimtinas. Neturėjo iš ko rinktis? Viskas susiklostė savaime, plaukiant pasroviui? Tikriausiai. Įdomu tai, kad poetas priėmė nuolatinį rūpinimąsi juo kaip savaime suprantamą dalyką, kad dėl priklausomos padėties (nors kūryboje buvo laisvas) niekada nesijautė pažemintas, ir kūrybos procesas tik intensyvėjo.

Jeigu nuo 1902 m. iki 1910 m. sąlygiškas atskaitos taškas dar galėjo būti Paryžius, į kurį nuolat sugrįžtama, tai po 1910 m. prasideda jau tikri „Wanderjahre“ (klajonių metai), kol 1921 m. poetas pagaliau įsikuria *Muzot* pilyje. Per klajonių laikotarpį vyksta tiesiog kaleidoskopiška vietų kaita, vien 1914 m. Rilke pabuvojo Paryžiuje, Berlyne, Miunchene, Ciuriche, Duino, Asyžiuje, Venecijoje, Milane, Leipcige, Viurcburge, Frankfurte, ir tai dar nepilnas sąrašas. Vis dažnėjančios kelionės kaskart prabangesnės – poetas apsistoja dvaruose arba prašmatniuose viešbučiuose. 1910 m. jis vieši pas Sidonie Nadherny Janovice ir abiejose Marie Taxis pilyse – Duino ir Loučene.

Rilke's lyrikoje nerasime atsakymo, kodėl jam tokios būtinos buvo net ne kelionės, o tiesiog trubadūriškos klajonės po Europą. Didmiesčiai ir pilys, be abejo, du skirtingi poliai, bet ar priešingi? Poetui, atrodo, vienodai reikėjo ir vieno, ir kito. Vis dėlto po 1910 m. vienintelis miestas, kuriame gyvena ilgesnį laiką – Venecija. Nebesinaudoja Piero Romanellio svetingumu, apsistoja viešbučiuose arba Marie Taxis išnuomotame *Palazzo Valmarana* mezonine. Užsimezga draugystę su rūmų šeimininkų dukra Contessina Pia (Agapia) di Valmarana, ji buvo pirmoji laiškų partnerė iš užsienio, su kuria atnaujino susirašinėjimą po karo. Poetą noriai priima ir kitos senos Venecijos aristokratų šeimos – Morosini, Franchetti.

Kalėdas Raineris švenčia jau ne su šeima, o ir nebėra vietos, kur galėtų tai įvykti. Nėra ir poreikio, nes šeima iširusi. 1910 m. Kalėdas Rilke praleidžia Tunise, 1911 m. – Duino, 1912 m. – Rondoje, 1913 m. – Paryžiuje. Atrandamas naujas būdas keliauti – Marie Taxis pakviečia automobiliu vykti į Leipcigą. Kitą kartą poetas vienas keliauja kunigaikštienės automobiliu iš Paryžiaus per Avinjoną, Genują, Veneciją į Duino. Bet kai Marie Taxis pasiūlo jam automobilį ir vairuotoją kelionei į Siciliją, Raineris atsisako. Viena vertus, jis prarastų daug laiko, dabar labai reikalingo „Duino elegijoms“. Kita vertus, Rilke's niekada neviliojo į akis krentanti prabanga – automobilis su kunigaikščių Thurn und Taxis herbu, vairuotojas su livrėja nesiderino su poeto orumu, o gal kuklumu.

Dėl orumo ir kuklumo, o taip pat nepraktiškumo yra įvairių nuomonių. Štai ką mano A. Nyka-Niliūnas: „Šią vasarą kurį laiką buvau užsiėmęs „rilkiana“ ir tada man pasirodė, kad laiškuose, ypač kasdiene duona, pastoge ir dar kai kuo aprūpinančioms geraširdėms damoms, jis labai dažnai sąmoningai kuria savo legendą, mėto pėdas, išsisukinėja ar net švelniai klaidina; kad jo būta daug gudresnio ir praktiškesnio, negu visiems atrodė; kad bejėgiškumas neretai buvo tik suvaidintas. Jo „portretas“ (metafora) mano sąmonėje ir toliau pasilieka tas pats: nuolankiai akis nuleidęs katinas, gudriai murkiantis ant aristokratiškos globėjos kelių. Ir šiurpas nukrečia, vien pagalvojus, kaip jis savo gyvenimo būdu bei laikysena turėjo erzinti bendralaikius kolegas“ (2006 m. gruodžio 7 d. dienoraščio įrašas)⁶. Gal ką ir erzino, bet tikrai ne visus.

Nors poetas neskursta, palankūs jam žmonės nepamiršta organizuoti paramos akcijų ir vykdo jas taip, kad, išvaduodami nuo piniginių rūpesčių, nepažeistų poeto savigarbos. Ši sąvoka, kalbant apie Rilke'ę turi savitų semantinių niuansų: poetas ne tik priima kvietimus ir naudojami dvarų bei pilių savininkų svetingumu, jis priima ir pinigines dovanas. Tuo pačiu metu šis, pasak W. Leppmanno, aristokratinio gyvenimo būdo konvertitas nesidrovi gyventi prabangiuose viešbučiuose, gydytis brangiose sanatorijose, bet rėmėjai niekada tuo nesipiktina. Tai tikriausiai galima paaiškinti ypatinga pagarba poeto statusui XX a. pradžioje – talentingam kūrėjui leidžiama daug, jis vertas paramos, nes iš leidėjų gaunamos lėšos gal ir nemenkos, bet neregularios. Reikia nepamiršti (nors, atrodo, kad pats poetas tai kartais pamiršdavo), kad jis turi dukterį. Neaptarinėsime etinio aspekto – suaugusios dukters poetas nėra matęs, kaip nepažino ir jos dukters, savo anūkės. Bet 1911 m. pusę gauto dešimties tūkstančių kronų palikimo Rilke skiria Ruth auklėjimui. Analogiška suma, jam dovanota Ellen Key, taip pat skiriama Ruth.

Dėl objektyvumo reikėtų paminėti, kad Rilke tuo metu nebuvo vienintelis menininkas, kurį paremti mecenatai laikė garbe. Kai 1911 m. pradžioje pasklido žinia, kad Rilke grįžo iš Egipto visiškai be pinigų, Hofmannsthalis tuoj pat rašo Helene von Nostitz ir grafui Harry'ui Kessleriui, ragindamas kaip galima greičiau surinkti bent kelis tūkstančius kronų. Tuo pačiu metu leidėjas Kippenbergas atseikėja didesnę sumą užtikrindamas, kad trejus metus poetas gautų po keturis tūkstančius markių. Iš laiškų matyti, kad Raineris džiaugiasi parama ir visiškai nesigraūžia dažnokai neatsakingai švaistydamas tuos pinigus į kairę ir dešinę.

1914 m. vasarą įvyksta net dvi rėmimo akcijos. Rašytoja iš Londono, kunigaikštienė Mechtilde Lichnowsky rašo bent keturiasdešimčiai pažįstamų, ragindama juos išsipareigoti penkeriems metams, skiriant mažiausiai po šimtą markių. Rėmėjai galėtų likti neįvardyti, jeigu pats Rilke to nepareikalautų. Kita akcija individuali – dvidešimt tūkstančių kronų poetui dovanoja filosofas Ludwigas von Wittgensteinas.

Pirmieji karo metai visai neblogi benamiui klajūnui. Gerbėjai Vokietijoje visada pasiruošę suteikti jam pastogę, bet mes žinome, kokia svarbi Rilke'ei vienatvė ir galimybė dirbti niekieno netrukdomam. Jis renkasi Miuncheną – Herta Koenig leidžia visą vasarą gyventi jos apartamentuose prestižinėje miesto gatvėje, o pati išvažiuoja į savo dvarą Vestfalijoje. Jai grįžus, poetas nuomojasi kitą būstą, stengdamasis atsiriboti nuo visokeriopų išorinių trukdžių. Kažkur toliau vykstantis karas poeto netrikdo, kol jo nepasiekia žinia, kad prarado visą savo negausų turtą: Paryžiuje aukcione parduotas ir išblaškytas jo stilingas garderobas, keli paveldėti baldai, knygos, laiškai, rankraščiai. Kai ką po karo pavyko atgauti, įsikišus prancūzų rašytojams, bet toli gražu ne viską.

Pašauktas į karo tarnybą, Rilke vėl susilaukia įtakingų globėjų užtarimo ir komandiruojamas į Vieną dirbti kariniame archyve. Gyvena viešbutyje, darbo valandomis vilki uniformą, o vakarus praleidžia pas Marie Taxis, Hofmannsthalius, stambų pramonininką Richardą Weiningerį. Rašyti nesiseka – teatrai, koncertai, saloninis bendravimas verčia suabejoti, ar čia vis dar tas pats vienišius Rilke, juolab kad (kaip pasakytų Goethe) turi „naują meilę, naują gyvenimą“, tik Rainerio „nauji gyvenimai“ itin neilgalaikiai. Iršenhauzene prie Isaro besigydantis poetas susipažino su moterimi vario spalvos plaukais ir žaliomis akimis, kurią jau buvo matęs Paryžiuje. Dvidešimt trejų metų Lulu Albert-Lassard, bankininko ir slaptojo patarėjo Leopoldo

Lassard'o duktė, ištekėjusi už chemiko Eugeno Albert'o, verta paminėjimo jau vien dėl to, kad nutapė išliekančios meninės vertės Rilke's portretą. Su Lulu jis įsikuria Rodaune, Hofmannsthalių kaimynystėje, ir per šias šeimynines savaites jaunoji moteris tapo Rainerio portretą, vienintelį, kuriuo jis liko patenkintas. Rilke nemėgo būti tapomas ar fotografuojamas, kai kas tai vadina atavistiniu jo bruožu.

Kūrybinei stagnacijai tebesitęsiant, Rilke pradeda intensyviau domėtis naujaisiu menu ir moderniaja literatūra, bendrauja su dailininkais Oskaru Kokoschka ir Pauliu Klee, skaito Else'ę Lasker-Schüler, Alfredą Wolfensteiną. Dalyvauja literatūriniuose vakaruose („Abende für neue Literatur“), skaito savo eiles mažame Herthos Koenig ratelyje. Literatūriniai ryšiai su naująja poetų ir poečių karta įnoringai persipina su vienišiaus Rilke's meilės istorijomis. Lulu – jau praeitis, dabar jis Clair Studer (vėliau: Goll) – ją vadins Liliane – meilužis ir Weros Oukama Knoop tėviškas draugas. Aktorės ir šokėjos kalba apie meilę Raineriui, jis garsėja kaip moterų numylėtinis ir salonų liūtas. Apie tai parašė Clair Goll: „Raineris Marija Rilke buvo tikras salonų liūtas: jam niekada neatrodė, kad, dalyvaudamas intelektualų vakarėliuose arba literatų arbatėlėse, gaišta laiką. Ten entuziastingai pasakodavo apie tai, kokį grožį atranda versdamas Anną de Noailles, kuri, jo manymu, išreiškė didžiausią estetinę drąsą, nors šiandien jos kūryba tėra trafaretinio stiliaus pavyzdys. Bet ši puošni ir paviršutiniška poezija panardindavo jį į palaimos būseną. Šie aukštuomenės rimai pamalonindavo jo „amžiaus pabaigos“ dekadentiškąją pusę“⁷. Estetas Rilke visose srityse, net dengdamas stalą, demonstruoja rafinuotą stiliaus pajautimą. Clair Goll prisimena, kaip laikiname Miuncheno būste Raineris ilgai ir rūpestingai parinkinėjo siuvinėtas servetėles prie rinktinio porceliano. Tai atrodo kaip spektaklis, nes nei namai, nei tikriausiai porcelianas Rilke'ei nepriklausė.

Su Rilke susitikinėjusių moterų prisiminimai nebūtinai rodo šių moterų svarbą poeto gyvenime. Viena jauna miunchenietė, netikėtai, ir, kaip jai atrodė, nemotyvuotai palikta Rilke's, taikliai pasakė, kad tokiam vyrui kaip jis bet kuri moteris tėra laikina stotelė. Poeto santykius su moterimis kai kurie tyrinėtojai laiko artėjimu prie erotomanijos, bet niekas, net ir pačios moterys, neatskleidė šio nevyriško vyro žavesio paslapties. Daugelis mylimųjų ir mūzų jo kelyje sušvito kaip meteorai ir užgeso, bet kaip pastovios žvaigždės poeto padangėje liko globėjiškos damos. Clair Goll rašo, kad „moterys jo akivaizdoje alpėdavo, o jis būtinai eidavo kalbinti pilių gyventojų, kurių pompastiškas pavardes puošė ir didelės sąskaitos bankuose“⁸. Tad gal teisus A. Nyka-Niliūnas?

Grįžkime su Rilke'ė į Šveicariją, kurion atvykęs jis taip pat nelieka be moterų dėmesio. Grafienė Mary Dobrčensky pakviečia į *Chalet* pilį Nijone prie Ženevos ežero. Poilsui ir vienatvei vieta netiko, tad po kelių dienų poetas jau Ženevoje, kur sutinka dar iš Paryžiaus pažįstamą dailininkę Elisabeth Dorothee Spiro. Neseniai išsiskyrusi su meno istoriku Erichu Klossowskiu, ji dabar Baladine Klossowska (poetas vadins ją „Merline“). Netrukus Rainerį matome jau Berne, kur susilaukia šveicarų patricijato dėmesio. Vyksta į Engadiną, apsistoja pas Ingą Junghans, kur šioji nuomoja namelį sau ir plaučių liga sergančiam vyrui. Kelionės tikslas – miestas netoli Italijos sienos, Soglio, kur poetas neturi pažįstamų, bet pagaliau po ilgų mėnesių galės pailsėti. Atrodo, kurtuazinis gyvenimo būdas nuvargino Rainerį, o dar jį persekioja rūpesčiai dėl vizos.

Žlugus Austrijos-Vengrijos imperijai, Rilke praranda pilietybę, bet į Vokietiją grįžti nenori. Nebe austras, bet dar neturintis čekiško paso, poetas gyvena su pratęsinėjama Šveicarijos viza. „Jo metafizinę benamystę papildė juridinė – pilietybės neturėjimas. Pridėjus iširusią šeimą, poeto benamystė patrigubėja“, – sako W. Leppmannas⁹. Finansinė padėtis taip pat prasta, dažnokai tenka skolintis iš svetingų šeiminių, taip pat reikia apsispręsti dėl vietos, kurioje galėtų puoselėti kūrybinę vienetą.

Bohemijoje, Loučeno pilies parke Marie Taxis laiko poetui paruoštą namelį, Pios di Valmarana giminaitė siūlo negyvenamą vilą netoli Paduvos. Bet pakviestas į septynias vietas skaitymams, Rilke jiems ruošiasi Soglio pensione, o šis yra *Palazzo Salis* rūmuose, kurių šeiminiškai leidžia naudotis biblioteka ir skaityti jų garsios šeimos kronikas. Rilke's kurtuazinė egzistencija tęsiasi jam lankantis Vintertūre, Sankt Galene, Liucernoje, Bazelyje. Dabartinį buvimą Šveicarijoje poetas prilygina laikui, praleistam laukimo salėje. Bet nesunku numanyti, kad kelionės atneša naujas pažintis ir atveria naujas galimybes, o, kita vertus, visas jo gyvenimas teka laukimo salėje.

Viena įsimintinesnių naujų pažįstamų – Nanny Wunderly-Volkart (Rilke ją vadins Nike), ištekėjusi už turtingo vyro, sūnų auginanti graški keturiasdešimtmetė moteris, su kuria Rilke (tuo metu – keturiasdešimt šešerių) gali būti savimi. Taip pat prašyti pinigų arba tuzino nosinaičių su išsiuvinėta monograma, kartais praktiško patarimo ar paguodos. Nauja globėja siunčia jam porcelianą, knygas, kartais – pagalbą ar antklodę, kad viešbutyje ar pensione bent kiek padvelktų namais. Pats Raineris gal tik dabar suvokia niekada neturėjęs tikrą namų. Jis pradeda žaisti namus, 1919–1920 m. žiemą išsinuomoja kambarį Lokarne, nusiperka Liudviko XVI laikų stiliaus rašomąjį stalą ir mėgaujasi jo aprašinėjimu laiške naujajai draugei. Tai, ką jis su šveicarišku atspalviu vadina „Stübli“ (kambarėliu), tampa namų simboliu, bet poetas nepamiršta, kad ir šie namai laikini, todėl norėtų, kad „baldelis“ rastų vietą josios namuose, kai bus jam nebereikalingas.

Iš tikrųjų poetas labai greitai palieka šį laikiną būstą, persikeldamas į Dory von der Mühle valdas, o pagaliau gavęs pasą, Marie Taxis kvietimu, išskuba į Veneciją, kur jo vėl laukia *Palazzo Valmarana* mezoninas ir Pia, po darbo karo ligoninėje sėkmingai pasirodanti ankstesniame Venecijos contessina amplua. Pasaulis po karo pasikeitęs, bet Rilke'ę tai mažai paliečia, *modus vivendi* lieka tas pats.

Ženevoje draugystė su Baladine Klossowska virsta meilės ryšiu. Baladine rašo egzaltuotus laiškus poetui (panašius vėliau siųs ir M. Cvetajeva), Rilke atsako ta pačia tonacija. Jie susitinka įvairiuose miestuose, bet Baladine žino, kad jokiū būdu negalima kėsintis į Rilke's vienetą (kad ir kaip paradoksaliai tai skambėtų). Kita vertus, išsiskyrusi ir dviem sūnumis besirūpinanti dailininkė negali prisiimti globėjos vaidmens. Todėl kai Rilke'ei vėl reikia rinktis gyvenamąją vietą, jis, apsvarstęs visas galimybes, – o pasiūlymų būta įvairių – priima pažįstamo šveicarų pulkininko kvietimą: *Berg am Irchel*, pilis Ciuricho kantone, XVIII a. pastatas su parku ir fontanais. Vieta, idealiai tinkanti darbui ir vienetui(?). Merline-Baladine tenka dvigubai nusivilti – žiemą ji negalės mėgautis poeto draugija Ciuriche, o prieš tai jis išskuba į Paryžių, kur atsigauna fiziškai ir dvasiškai, patiki, kad jo dar laukia ateitis.

Į vienetės būstą *Berg am Irchel* Rilke vyksta po susitikimo su Merline ir Nike. Atrodo, tikrą vienetą poetas išgyvendavo sunkiai. Jo paties liudijimu, pilyje jį aplankė XVIII a.

rūbus vilkintis vyras, kuris, atsisėdęs prie židinio, žiūrėjęs į ugnį. Nepažįstamasis pasinaudojo poetu kaip mediumu ir „padiktavo“ jam eilėraščius. Kitoje vietoje, eskize „Išgyvenimas“ („Erlebnis“), Rilke prisipažįsta, kad tuometėje dvasios būsenoje būtų mažiau nustebęs išvydęs mirusį, o ne gyvą žmogų. Sunkiai atgautą pusiausvyrą sutrikdo kažkokie neaiškūs „neatidėliotini“, tikriausiai su Merline susiję, reikalai. Rilke parsiveža ją, palikusių abu sūnus sesers globai, į savo vienvėsių pilį. Kas toliau? Merline-Baladine įsitikinusi, kad jos meilė poetui tiek pat svarbi, kaip ir jo darbas. Raineris taktiškai leidžia suprasti, kad ji visiškai nesusijusi su jo darbu, ir net uždraudžia apie tai kalbėti. Poetas dar kartą įsipainioja į nuolat jį persekiojantį konfliktą tarp gyvenimo (meilės) ir kūrybos.

Rilke ne tik pavargo nuo geografinių ir emocinių klajonių, jis pagaliau pajuto, kad nebegali ir nebenori toliau vaidinti dvaro poeto. Mažo Sjero miestelio vitrinoje pamato jį sudominusią išnuomojamos pilies – *Chateau de Muzot* – fotografiją. Tai 1900 m. renovuotas XIII a. statinys, bet be elektros ir iš pažiūros apleistas. Aplink pilį – sulaukėjęs sodas, greta – maža bažnyčia, o už pusvalandžio kelio viešbutis „Bellevue“, kur Rilke priiminės savo svečius. Derybos baigiasi tuo, kad Nike's pusbrolis Werneris Reinhartas išnuomoja Rilke'ei pilį, niekaip jo neįpareigodamas, o vėliau nuperka *Muzot* ir padovanoja poetui.

Ar bereikia sakyti, kad poeto įkurdinimu rūpinasi moterys – Nike ir Merline? Jos neblogai sutaria, Merline projektuoja, o Nike siunčia baldus iš savo dvaro *Untere Mühle*. Raineris užsisako iš kaimo staliaus rašomąjį pultą su žvakėmis ir prie jo naktimis rašo „Duino elegijas“. „Sonetai Orfėjui“ rašomi prie kito, senesnio pulto. Pilis paruošta, surasta ir apmokyta šeimininkė – Rilke lieka vienas. Išvykdama Merline palieka Cima da Conegliano graviūrą, vaizduojančią dainuojantį Orfėją. Visą žiemą poetas ją mato, ir vasario pradžioje jau sukurti dvidešimt šeši „Sonetai Orfėjui“, mėnesio pabaigoje jų jau dvidešimt devyni. Šešios paskutinės elegijos randasi ne taip greitai, bet kūrybinės vienvėsių žiema iš tikrųjų kūrybinga. Užbaigęs „Elegijas“, Rilke skuba įteikti kūrinių Duino ponai ir mecenatei: „Aus dem Besitz der Fürstin Marie von Taxis-Hohenlohe“. Dedikacija, kaip visada, išradinga ir rafinuota.

Sukūręs du lyrinius ciklus, Rilke tampa gyvu klasiku, ir vienvėsių pasibaigia vos prasidėjusi. Užplūsta lankytojų lavina, o ir pats poetas dažnai palieka Muzot, ar tai būtų trumpos išvykos su draugais, ar poilsis kurorte. Pablogėjus sveikatai, Rilke tampa tikru atsiskyrėliu, nenoriai paliekančiu savąjį bokštą, kur vakarieniauja (net ir vienas) prie rūpestingai padengto stalo, dėvėdamas smokingą. Žmogui, kuris galėjo, pasidavęs impulsui, vykti iš Venecijos per visą Europą į Toledą, gyvenimo pabaigoje jau sunki išvyka iš *Muzot* į Lozaną. Tai lemia ne tik fizinė negalia, bet ir kūrybinių jėgų išsekimas. Rilke užbaigė savo didžiuosius darbus. Dar sukurs „Elegiją Marinai“, kai paskutiniais gyvenimo metais susirašinės su rusų poete M. Cvetajeva, kurios jau nebesutiks realybėje. Beliks daugybė laiškų įvairiems adresatams, kuriuos visada rašė pareigingai, atsakingai, skirdamas šiam užsiėmimui daug laiko.

Peržvelgus, kas pasakyta, aiškėja, kad tikroji poeto vienvėsių sutelpta į keturis neilgo gyvenimo epizodus – užsidarymas ir izoliavimasis nuo aplinkos Paryžiuje, žiema Duino, žiema *Berg am Irchel*, pirmieji – taip pat žiemos – mėnesiai Muzot pilyje. Tai buvo kūrybinė vienvėsių, nes tik atsiribojusi nuo salonų, pilių, kelionių radosi didžioji Rilke's kūrybos dalis. Visą likusį laiką pavadinkime kurtuazine vienvėsių. Nebuvo šio rašinio

tikslas suskaičiuoti visų poeto mylimųjų, juo labiau visų jį globojusių damų, gerbėjų, garbintojų – tai jau prilygtų Wolfgango Amadeaus Mozarto operos veikėjo Leporelio sudarytam Don Žuano mylimųjų sąrašui („tūkstantis trys“). Bet kurtuazijos sąvoka neįmanoma be damų, todėl joms skirtas reikiamas dėmesys. Vis dėlto nekyla ranka lyginti Rilke’s su Don Žuanu – nors gausiose interpretacijose šis legendinis herojus turi esteto bruožų, jo įvaizdis netinka austrų poetui charakterizuoti. Jau vien dėl to, kad, vertinant paviršutiniškai, Don Žuanas tai moterų suvedžiotojas, o Rilke... Neturiu ne tik atsakymo, bet net ir versijos, kas šiuo požiūriu buvo Rilke. Gal tai ir yra paslaptis, apgaubianti labai žemišką(?) poetą nežemiškumo aura?

Rilke’s gyvenime tiek konkretybių – įmantrių vardų, geografinių sąvokų, – kiek jų niekada neteko matyti kurio nors kito kūrėjo biografijoje. O jo poezijoje visa tai niekaip neatsispindi, ji neasmeniška ir abstrakti, asmenišką santykį su konkrečiu žmogumi įmanomas tik dedikacijose, bet jos tėra formali dėkingumo išraiška. O poezija – ne apie tai, ką poetas išgyveno. Ar tai Rilke’ei visiškai nereikšminga ir tik leido išgyventi tiesioginę žodžio prasmę? Arba gyveno du gyvenimus, ir jam svarbūs buvo abu, bet tarpusavyje jie nesusisiekdavo. Sunku rasti kitą poetą, šitaip griežtai atskyrusį gyvenimą nuo kūrybos. Dažniausiai sunku arba net neįmanoma kalbėti apie kūrėjo gyvenimą atsietai nuo kūrybos. O Rilke’s kūrybą sunku susieti su biografija, nes realūs išgyvenimai, mintys, emocijos į kūrybą nepereina, ji liejasi iš slaptų sąmonės ar pasąmonės šaltinių, suskamba lyg muzika, ir priimti Rainerio Marijos Rilke’s poeziją reikėtų kaip grynąją muziką.

1 Schwarz E. Das verschluckte Schluchzen. Poesie und Politik bei Rainer Maria Rilke // Zu Rainer Maria Rilke. LGW-Interpretationen 62. – Ernst Klett Stuttgart, 1983. – P. 23.

2 Ten pat. – P. 24.

3 Nyka-Niliūnas A. Dienoraščio fragmentai 2001–2009. – Vilnius: Baltų lankų leidyba, 2009. – P. 480.

4 Leppmann W. Rilke. Sein Leben, seine Welt, sein Werk. – Scherz Verlag Bern und München, 1993. – P. 101.

5 Fischer B. B. Sie schrieben mir oder was aus meinem Poesiealbum wurde. – Werner Classen Verlag Zürich, 1990. – P. 95.

6 Nyka-Niliūnas A. Dienoraščio fragmentai 2001–2009. – P. 240.

7 Goll C. Vaikantis vėją. – Vilnius: Baltų lankų leidyba, 2010. – P. 81.

8 Ten pat. – P. 91.

9 Leppmann W. Rilke. Sein Leben, seine Welt, sein Werk. – P. 392.

